

Bezprecedentní kůrovcová kalamita v našich smrkových lesích nespadla z nebe

autor: Jan Zeman / 15.11.2018 / zdroj: www.ekolist.cz

Základem ekologické stability krajiny na souši byl kromě vodních toků, vodních ploch a mokřadů odjakživa les. Problém je, že člověk ho intenzivně kácel s cílem získat zemědělskou půdu i dřevo pro otop, nábytek, obydlí, lodě atd. S ústupem lesů se zhoršovalo klima, někdy drasticky, někdy jen mírně. Zpětná rekonstrukce říká, že asi polovina největší pouště světa Sahary vznikla v důsledku prudké změny klimatu před několika tisíci lety, druhá polovina v důsledku neodpovědné lidské činnosti – nadměrného kácení lesů, nadměrného orání půdy, nadměrné pastvy dobytka. Se zánikem lesů zanikají i jejich užitečné mimoprodukční funkce a klima se dále vážně zhoršuje. Také ekologická stabilita našeho území se citelně zhoršila, když naši předkové snižovali lesnatost země z původních asi 90 % na asi 25 % za Marie Terezie v polovině 18. století, byť dopady nebyly zdaleka tak drastické, jako na Sahaře.

Les má jednak funkce produkční, zejména dřevoprodukční, dále skýtá zvěř, jedlé houby a lesní plody, jednak funkce mimoprodukční, zejména vodohospodářskou (les a zejména lesní půda za dešťů zadržuje velké množství vody, za sucha ji pomalu pouští, mech mu v tom významně pomáhá), půdoochrannou (chrání půdu před vodní a větrnou erozí a jinou degradací), klimatickou (zmírňuje teplotní výkyvy, zejména mezi dnem a nocí, zvlhčuje vzduch ad.) a rekreačně zdravotní. Obvyklým místem rekreace je les nebo voda, nejlépe v kombinaci. Lze najít i další mimoprodukční funkce lesa, například přírodovědnou nebo vzdělávací, ale ta se nemusí pojít s konkrétním lesem, zvláště když jde o druhotnou monokulturu charakteru plantáže.

Odborná lesní veřejnost se vesměs shoduje, že ekonomický přínos mimoprodukčních funkcí lesa je mnohem vyšší než ekonomický přínos jeho produkčních funkcí. Otázkou je, o kolik. Liší se to les od lesa. Rozdíl se zvětšuje s rostoucí vzácností lesů, s rostoucími nároky lidí na příslušné mimoprodukční funkce lesa a s výší produkční funkce lesa. Ing. Vladimír Voráček v 80. letech odhadoval, že v případě československého hospodářského lesa tento rozdíl činí čtyřnásobek, v případě lesa zvláštního určení šestnásobek a v případě městského rekreačního lesa dvacetinásobek. Zákon o lesích č. 289/1995 Sb. v sazbách poplatků za odnětí lesní půdy pro účely nesouvisející s lesním hospodářstvím oceňuje mimoprodukční funkce lesa mnohem méně, ale též výrazně více než ekonomický přínos produkční funkce lesa. Ekonomický přínos mimoprodukčních funkcí lesa se plus minus nemění. Ekonomická hodnota dřevoprodukční funkce lesa ale může významně kolísat podle vývoje cen dřeva na trhu. Je jisté, že les je základem ekologické stability krajiny. Nejen česká společnost by ho měla chránit jako oko v hlavě a neplundrovat ho. Žel opak je často pravdou a lesníci to sami nezachránějí.

Ironií osudu je, že vláda ČR schválila v dubnu 2017 již svou třetí strategii udržitelného rozvoje (tzv. Strategický rámec Česká republika 2030), leč ve stejné době prožívá polovina zelené páteře Česka – smrkové lesy – bezprecedentní kůrovcovou kalamitu. Zničení velkých částí lesů smrku ztepilého holožirem kůrovce je jednou z největších ekologických katastrof na našem území s dalekosáhlými negativními dopady na životní prostředí.

Velikost katastrofy

Porovnání celkového průměrného přírůstu (CPP) s realizovanými těžbami dřeva, tis. m³ běžných kubíků za rok, 1970–2017. Zdroj

Necháme-li stranou plochu lesů, které shořely, postižení lesů se charakterizuje výší tzv. nahodilé těžby, zde hmyzí, resp. kůrovcové. Její rozsah v minulosti ukazuje tabulka:

V Moravskoslezském a Olomouckém kraji probíhá či už proběhl totální rozvrat smrkových lesů. Podobná situace se šíří i do dalších krajů ČR. Výhled je krajně nepříznivý: ministr životního prostředí Richard Brabec odhadl pro rok 2018 těžbu na 19 mil. m³, vesměs v důsledku kůrovcové kalamity a pro rok 2019 předvídá až 50 mil. m³ kůrovcové těžby smrkového dřeva (MFD 7. 9. 2018).

Pro srovnání, tři nejvyšší hmyzí nahodilé těžby v našich lesích v letech 1950-90 činí 1 935 000 m³ v roce 1984, 1 156 000 m³ v roce 1983 a 1 094 000 m³ v roce 1987. Šlo převážně, byť ne plně, o kůrovcové těžby.

Dosud největší hmyzí kalamita se u nás odehrávala v letech 1917-27 v důsledku hrubého válečného zanedbání péče o les. Dnes některými do nebe vynášený Rakousko uherský císař Franc Josef I. nahnal také české hajné do zločinné první světové války, kterou rozpoutal, jeho následník císař Karel v této šílené válce pokračoval, takže se obávaný škůdce smrkových lesů bekyně mniška mohl v klidu přemnožit a zvládání jejího přemnožení se po válce táhlo ještě mnoho let. Padla mu za oběť celá tehdejší třetina smrkových lesů Čech.

Tabulka ukazuje, že se u nás s výjimkou roku 2006 a 2007 (rok 2007 byl poznamenán řádným tajfunu Kyriril), v žádném jiném roce v úhrnu nepřetěžovalo, resp. celkové průměrné přírůstky převyšovaly roční těžby dřeva.

Kalamita nepadla z nebe

Současná kůrovcová kalamita má vícero příčin:

- 1) Preference smrkových monokultur po zavedení lesního plánování za Marie Terezie v polovině 18. století,
- 2) Klimatické změny - rostoucí oteplování klimatu a rostoucí sucho,
- 3) Špatná transformace lesního hospodářství ČR po roce 1989,
- 4) Divoké experimenty s kůrovcem v Národním parku Šumava,
- 5) Selhání řízení lesního hospodářství tváří v tvář narůstající kůrovcové kalamitě.

Lesní hospodářství má nejdelsí výrobní cyklus. Jedno obmýtí (od vysázení lesních sazenic po dosažení věku těžby dřeva a pokácení) podle druhu lesa a zeměpisné polohy u nás činí 100 – 150 let. U smrkových lesů jde o 100 – 120 let, průměrná doba obmýtí listnatých lesů je 130 – 150 let (vyšší údaje platí pro horské oblasti). Jde o dřevařsky optimální obmýtí, v praxi může být i delší. Dřevní výnos listnatých lesů za jedno obmýtí je nižší ve srovnání s lesy borovými a smrkovými. Od roku 1750 nám v nižších polohách na řadě lokalit vyrůstá již třetí generace smrkových lesů po sobě.

Současně je les velmi silně vystaven vlivům počasí včetně měnícího se klimatu. Když se vysazuje les, bývá těžké odhadnout, jak se vyvine klima a jaké budou budoucí potřeby společnosti, a to nejen pokud jde o dodávky dřeva.

Reformy Marie Terezie

Reformy lesního hospodářství, uskutečněné ve starém Rakousku za vlády Marie Terezie v polovině 18. století, byly motivovány především akutním nedostatkem dřeva. V lesích se tehdy hospodařilo velmi špatně, často se přímo plundrovaly. Lesnatost našeho území klesla na pouhou jednu čtvrtinu. Dřeva se stále více nedostávalo.

Základem reformy bylo uzákonění zásady, že se v lese za rok smí vytěžit jen tolik dřeva, kolik ho tam za onen rok plus minus přiroste, tzv. vyrované hospodaření, a že se musí těžbou dřeva vytvořená holina bez zbytečného odkladu (během 3-5 let) znovu zalesnit. Horní výši těžby dřeva uzákoňovaly zpravidla desetileté lesní hospodářské plány. Přednost měla těžba nahodilá, tj. řešení následků větrných, hmyzích a jiných kalamit. Nadměrná těžba dřeva v lesích se začala postihovat. Byla zakázána pastva dobytka v lese. Byly vypracovány zásady řádné péče o les, aby produkoval co nejvíce dřeva. K mimoprodukčním funkcím lesa se přistupovalo tak, že při řádném obhospodařování lesa s cílem dlouhodobě dosáhnout maxima dřevní produkce budou tyto mimoprodukční funkce samovolně dostatečně zajištěny.

Reforma lesního hospodářství Marie Terezie se vcelku osvědčila. Lesní hospodářské plány se zaváděly zejména ve velkých šlechtických a církevních lesních majetcích. Hospodaření drobných vlastníků lesa zůstávalo v převažující míře špatné a bylo oprávněně terčem kritiky. Obrátil se také

trend poklesu lesnatosti k velmi pomalému růstu plochy lesů, který trvá dodnes. Problém byl, že z hlediska dřevní produkce byl nejvýnosnějším druhem smrk ztepilý. Začal být tudíž preferován na úkor ostatních druhů stromů. Na písčitých půdách málo vhodných pro smrk jeho roli hrála druhá nejvýnosnější borovice lesní. Přirozená druhová skladba našich lesů se tak ještě více potlačovala. Podobně se na místo dříve různověkových lesů posilovaly lesy stejnověké. Určitým problémem bylo i vysazování některých exotických druhů stromů, např. trnovníku akátu, borovice vejmutovky, borovice černé, dubu červeného ad. I když jde o dřevařsky nezajímavé druhy, daří se jim u nás dobře a co je horšího, potlačují druhy domácí.

Když v polovině 19. století začaly dorůstat do mýtního věku první smrkové stejnověké monokultury, začaly se objevovat známé problémy těchto monokultur: zvýšená náchylnost vůči škůdcům (nejobávanějšími se staly tři domácí druhy kůrovců a bekyně mniška), vůči chorobám, vůči vichřicím, vůči námrazám a mokrému sněhu, vůči exhalacím, vůči silicím klimatickým změnám – oteplování ad. Začínalo se projevovat zvýšené vyčerpávání půdy smrky. Odborná lesní veřejnost tato a další negativa zaznamenávala a vypracovávala různé postupy k jejich zmírnění. Navzdory četným postupům k těmto jevům i nadále docházelo, a to v rostoucím rozsahu. Časem vznikala i otázka, zda je preference smrkových monokultur opravdu tak ekonomicky výhodná, jak se uvádělo a dosud uvádí. Problém je, že žádné solidní studie na toto téma nebyly vypracovány, takže nevíme. Stávající kůrovcová kalamita ve smrkových lesích ČR spor zřejmě rozhodne i bez větších výpočtů.

Klimatické změny

Marie Terezie své reformy zaváděla na vrcholu malé doby ledové, kdy u nás bylo chladnější a vlhčí klima než dnes. Od té doby dochází k pomalému, od 80. - 90. let 20. století k rychlému oteplování klimatu, což smrku zejména v nízkých polohách nesvědčí.

Klima je mimořádně složitý jev. Měření teploty vzduchu, množství srážek, průtoky ve vodních tocích, hladiny spodních vod a další se u nás provádí už dlouho, se začátky v 2. polovině 18. století, ale reprezentativně asi od roku 1950. Zjistit určité trendy ve vývoji mimořádně složitého jevu klima lze relativně snadno. Obtížné je ale je správně vyhodnotit.

Po roce 1989 Václav Klaus starší zpolitizoval problém změny klimatu. V rámci bezohledného prosazování neregulované tržní ekonomiky popíral fyzikální jev skleníkový efekt, klimatické změny ad. V Lidových novinách v roce 1994 také napsal, že „přírodní zdroje neexistují, že zdrojem je pro člověka jen ten přírodní potenciál, který umí využít.“ Zřejmě aby se mohly snadněji drancovat podle kritérií krátkodobého zisku pro podnikatele, což je pro les i lesní hospodářství zjevná katastrofa.

I když nejen teploměry dlouhodobě ukazují na zřetelné a zrychlující se oteplování klimatu, ČR příliš nereaguje, nejen cílevědomým snižováním zhoubných emisí skleníkových plynů, ale ani realizací nezbytných opatření adaptace na změnu klimatu. Na obranu lesnictví je ale nutné dodat, že jeho možnosti na zásadní změny klimatu účinně reagovat jsou při velmi dlouhé obmýtní době 100-150 let v krátkodobém časovém horizontu značně omezené.

Samotné oteplování při zatím nezměněném rozsahu srážek znamená vyšší odpařování vody a tím i větší sucho. Stejným směrem působí tenčící se výskyt sněhu v zimě, resp. ze sněhem nekryté půdy se voda v zimě odpařuje podstatně víc. Podle všeho ale bude mnohem hůř. Některé předpovědi mluví o konci smrku ztepilého v Česku do roku 2100 až do nadmořské výšky 1000 m nad mořem. Optimisté mluví jen o podstatném zvýšení rizika pěstování smrkových lesů, zejména v nižších polohách. Přesto se smrk dál vysazuje, někdy i v nízkých polohách, což začíná připomínat sebevražedné úmysly.

Lesy ale vysychají také z důvodu rostoucího odčerpávání vody množstvím vodovodů, v důsledku odvodňování (snad 120 000 ha lesů v ČR, mělo by se až na výjimky zrušit), v důsledku rostoucího vyčerpávání lesních půd, zvláště pod smrkovými monokulturami, a v důsledku silicího oteplování.

Oteplováním zesilované sucho decimuje i významné zachycovače vody – mechy a houby, které půdu zlepšují a se stromy žijí v symbióze. Zhoubné jsou i četné technické úpravy koryt vodních toků, činěné na základě hrubé chybné rýnské koncepce úprav vodních toků z roku 1809. Rychle odvádí vodu z krajiny a tím prohlubují sucho v lese i mimo lesy. Vydávají se za opatření proti povodním, byť reálně průběh velkých povodní zhoršují. Mimořádně aktuální je obnova mokřadů, nejen v lesích. Kůrovec mívá v 60. a v 70. letech dvě generace za rok. Po roce 2000 v důsledku některými popíraného oteplování klimatu mívá za rok tři generace. V roce 2003 měl už čtyři generace. Totéž hrozí v roce 2018. Při obrovské plodnosti kůrovce a vážném oslabení smrků suchem je to zpráva pro smrkové lesy velmi nepříznivá.

Problémem je i skutečnost, že přes Polsko se na severní Moravu a dál šíří kůrovec severský, jehož dospělci hromadně nevytlétávají z kulek, takže boj s ním vyžaduje jinou strategii než boj proti přemnožení domácích druhů kůrovce. V roce 2017 se na kůrovcové kalamitě v ČR měl podílet již 25 %.

Problémy lesního hospodářství za socialismu

Odborná lesní veřejnost v Československu v letech 1945-48 žádala znárodnit veškeré lesy, neboť stav drobných lesních majetků byl velmi špatný. Stalo se, prakticky všechny lesy začal obhospodařovat stát. Otázkou je, jak dobře si vedl.

Až do 50. let 20. století se mělo za to, že užitečné mimoprodukční funkce lesa vznikají samovolně jako vedlejší účinek řádného hospodaření v lesích za účelem dosažení dlouhodobé maximální dřevní produkce. Rostoucí nároky společnosti na tyto funkce vedly v roce 1960 ke vzniku kategorie lesů ochranných (dominuje půdoochranná protierozní funkce, obvykle jde o lesy extrémních stanovišť) a v roce 1977 i ke vzniku lesů zvláštního určení. Ty mají podle účelu více typů. Vyžadují odlišný způsob hospodaření, někde zvýšené náklady, někde obnáší snížený výnos, popř. obojí (rekreační a lázeňské lesy). Problém byl, že společnost s výjimkou lesů rekreačních a lázeňských nebyla s to formulovat požadavky na lesy zvláštního určení, takže se v nich často hospodařilo a i dnes hospodaří stejně jako v lesích hospodářských. Tento problém je ožehavý zvláště v souvislosti s mimoprodukční funkcí lesa vodohospodářskou. Chráněné oblasti přirozené akumulace vod povrchové i podzemní nefungují tak, jak by bylo potřeba. Přitom odčerpávání vody z lesů pro potřeby zásobování vodovodů dlouhodobě narůstá a přispívá k vysychání lesů. Základní příčinou je špatný stav zemědělské a zejména orné půdy – zde má ČR podle některých odborníků rezervu zachycování a zadržování asi 9 mld. m³ vody. Dnes zemědělská půda zadržuje jen asi 0,5 mld. m³ vody. Některými tolik prosazované další nákladné a kontroverzní nové přehrady mohou zadržet ve srovnání s půdou jen nepatrný zlomek vody, o jejich zjevné nevhodnosti v nížinných regionech nemluvě.

Problémem jsou dlouhodobě nadměrné stavy spárkaté zvěře (srnců, jelenů, daňků, někde i muflonů), citelně poškozující lesy loupáním kůry. Nejednou i znemožňují velmi žádanou přirozenou obnovu lesů. Myslivci s tím dlouhodobě nic nedělají, ač se tak lesní hospodářství prodražuje o škody z nadměrného okusu a o náklady na stavbu oplocenek, aby nový les nebyl vzápětí vysokou zvěří sežrán. Podstatně levnější je regulace spárkaté (a černé – divokých prasat) zvěře vlky, kteří se k nám rozšiřují z Polska a severního Německa. Problém je, že vlci občas útočí i na ovce a jiný dobytek, což vyvolává kontroverze.

Dosud nejtěžší zkoušku v 60. – 80. letech zažilo naše lesní hospodářství tváří v tvář imisní kalamitě v Krušných a Jizerských horách, v Hrubém Jeseníku, v Moravskoslezských Beskydech a na dalších místech. Uschnutí většinou nepůvodních druhotných smrkových monokultur ve výše uvedených lokalitách při tehdejší úrovni imisí nešlo zabránit. Chybné bylo ale odtěžování mrtvých stromů. Jejich ekonomický užitek byl malý (jen pro celulózky a jako palivové dřevo), ale eroze půdy rostla. Náklady na obnovu prakticky jakéhokoliv lesa v řadě případů činily i 10-15 násobek obvyklé částky. Tato enormně nákladná obnova imisemi zničených lesů ale nebyla plýtváním. S rozpadem lesů se zásadně oslabují i jejich mimoprodukční funkce a hrozil jejich zánik, což si rozumná

společnost nemůže dovolit. A to i s vědomím, že na hřebenech Krušných hor dosud není les dostatečně obnoven.

Klobouk je nutné smeknout před lesáky, kteří ač společnost žádala maximální preferenci smrků jako na dřevo nejvýnosnějších stromů v našich lesích, posilovali podíl listnáčů, byť navenek vykazovali opak. Kupodivu je nikdo neudal. Při velmi dlouhém obmýtí snížení podílů smrkových lesů z 60 % v roce 1950 na 50 % v roce 2015 je úspěch, byť se dnes jistě právem zdá jako nedostatečný. Je to stejné jako se skutečností, že se na území dnešní ČR proti roku 1750 podařilo k roku 2015 postupně zvyšovat lesnatost území z asi 25 % na 33 %. Bylo by záhodno lesnatost ČR ještě podstatně zvýšit, ale rychle to podle všeho nepůjde.

Špatná transformace lesního hospodářství

Ultraliberální ekonomické názory Václava Klause staršího a spol. negativně poznamenaly i transformaci lesního hospodářství v ČR. Snaha deregulovat a zprivatizovat, co se dá, byla hrubě chybná. V klíčovém podniku Lesy ČR se projevila v praktickém zrušení provozu s tím, že si podnik Lesy ČR bude na nezbytné lesní práce (těžbu dřeva, jeho prodej, výsadbu lesních sazenic, péči o ně ad.) najímat soukromé firmy. Ty jsou jednak nepružné, jednak v rámci vytloukání zisku svou práci často odbývají, obojí s velmi negativními dopady na les.

Došlo k degradaci role hajného. Zatímco ve 30. letech 20. století byl hajný respektován a střílel jako škodnou i kočku, která se víc než 200 metrů vzdálila od domu, dnes po lese běžně volně běhají psi a hajný ani nepípne, protože by se různí „ochránci“ zvířat do něj pustili a zastání by nikde nenašel. V mnohých lesích se dnes často volně pohybují motorová vozidla legálně (drobní majitelé lesů mohou) i nelegálně. I v lesích přírodních rezervací se rozdělavají ohně, i v lesích se šíří a nejednou i vysazují invazní druhy rostlin a živočichů za nečinného přihlížení ochrany přírody atd. V 90. letech došlo i k přestřelkám mezi hajnými a pytláky. Častá tvorba černých skládek v lesích je pak tou příslovečnou třešničkou na dortu.

Do transformace 90. let hajný disponoval 2-3 lesními dělníky, kteří v případě objevení se škůdce jeden či několik napadených stromů pokácely a škůdce zlikvidovali, například odkorněním kmene a spálením jejich kůry na místě. Jejich nahrazení výběrovým řízením znamená, že než se uskuteční, škůdce bývá rozmnožený a přemnožený se šíří dál. Hajní mají přitom mnohem větší revíry, než mívali v minulosti, a často nebydlí v lesích. Pěší občůzky jsou v zájmu úspor nuceni nahrazovat objížďkami autem. Z auta ale mnoho nevidí. Je to stejné, jako když se jede na výlet autem, místo aby se šlo pěšky.

Polistopadoví vládcí prosadili naturální restituce lesů, což pro mnohé drobné lesní restituce nebylo dobré. V lesích drobných restituentů dochází často k hrubému zanedbávání i základní péče. Drobní restituenti se stávají obětí podvodníků. Nejčastěji od majitele koupí les tak, že jim jistou částku vyplatí v hotovosti a dají podepsat hrubě vadnou smlouvu o odkupu lesa, kterou katastrální úřad následně odmítne vložit do katastru nemovitostí. Les urychleně vykácí, dřevo prodají a majiteli zůstane paseka. Mnozí nejsou s to se o své lesy řádně starat, někteří ani neví, kde restituovaný les mají. Byli a jsou problémem pro sousední vlastníky lesů, kteří se o své lesy starají řádně. Následná negativa (polomy, škůdci ad.) postihují i lesy okolních, řádně hospodařících vlastníků. České inspekce životního prostředí jen v letech 2012-16 udělovala podivně hospodařícím vlastníkům lesů pokuty v úhrnu 10-21 mil. Kč/rok. Orgány státní správy lesů jsou přitom v médiích často napadány za údajnou šikanu takových majitelů lesů. Do řady lesů ČR s roztržštěným vlastnictvím se vrátil neutěšený stav, právem kritizovaný odbornou lesní veřejností před rokem 1948.

Stav lesů má hlídat odborný lesní hospodář. U drobných restituentů jsou jimi často úředníci Lesů ČR. Jsou ale pod tvrdým tlakem politickým i soukromých vlastníků. Diskutovanou otázkou je, zda neobnovit okresní články řízení lesního hospodářství jako státní úřad, resp. jednotlivé samosprávy zde fungují značně rozdílně.

V roce 1995 byl po velkých tahanicích přijat nový zákon o lesích č. 289/1995 Sb. Má velké díry, ale

lepší něco než nic. Zákon o lesích z roku 1977 totiž se soukromým vlastnictvím lesů nepočítal. Nový, údajně značně proekologický zákon o lesích měl sice řadu rozumných ustanovení, ale také umožňoval „vydělávat“ přetěžováním lesů, těžbou vyšší než přírůstek. V návrhu byla za to nedostatečná pokuta až 1 milion korun, ve schváleném znění byla snížena na pouhých 100 000 Kč, takže se „vyplatilo“ přetěžování už na ploše pouhého jednoho hektaru lesa. K nápravě, resp. zvýšení až do výše 5 milionů Kč, zde došlo až po letech. Zákon o lesích sice zavedl mnohé nezbytné povinnosti i pro soukromé vlastníky lesů, ale tyto povinnosti jsou obtížně vymahatelné, jistě i pro právní nihilismus a zbožšťování soukromého vlastnictví, vládoucí v ČR po roce 1989. Vlastnictví ale nejen dává práva, ale také zavazuje.

Divoké experimenty s kůrovcem v NPŠ

Čtyři lesní regiony přešly do správ národních parků ČR. To by nebylo špatné, kdyby někteří nevládní (pan Bláha a spol. z Hnutí Duha), později i vládní ekologičtí fundamentalisté nezačali v Národním parku Šumava (NPŠ), tvořeném reálně vesměs hospodářskými lesy, s podporou populistů a novinářů hlavního proudu prosazovat bezzásahový režim a podporovat ničení tamních lesů kůrovcem včetně štvanic proti lesníkům a organizování blokad zásahů proti kůrovci za vydatné bavorské podpory. Prý se literou zákona dosud reálně hospodářský les stal přes noc lesem zvláštního určení, v kterém se z titulu úředního zařazení do 1. zóny národního parku nezasahuje. Tedy, zákon o ochraně přírody a krajiny problém bezzásahového režimu neřeší. Prostě, vzali zákon do svých rukou. Petice za nezasahování v NPŠ proti kůrovci, že lesy NPŠ nemůže ohrozit, podepsalo na 3000 osob, převážně s titulem RNDr. Po zničení významné části lesů NPŠ kůrovcem se nejen neomluvili za svůj omyl, ale někteří si i pochvalovali, jak se jim za pomoci prodejních novinářů a právníků povedlo podvést veřejnost.

Kůrovec se primárně přemnožil ve smrkových lesích sousedního Národního parku Bavorský les, kde si prý experiment (sežrání tamních asi 40 % smrčin, v NPŠ jich bylo 90 %) prý mohli dovolit. Tak se vyjádřil bavorský ministr. Kůrovec ale nezná hranice státní ani majetkové, vítr přenáší kůrovcové roje i na vzdálenost 10-12 km a tak snadno pronikl do NPŠ a za vydatné pomoci nevládních a později i vládních ekologů podstatnou část tamních dominujících smrkových monokultur, zejména na velmi citlivém hlavním hřebeni Šumavy, zničil. Pomohlo mu oteplování klimatu, převažující mýtní zralost a nepůvodnost většiny tamních smrkových lesů. Následně kůrovec poničil i řadu smrkových lesů na Šumavě mimo NPŠ.

Lesy centrální Šumavy porazila velká vichřice v roce 1870 a zbytek dorazil kůrovec. Pro jejich obnovu se tehdy udělala sbírka smrkových sazenic v celé monarchii, protože obnova zdejších lesů nesnesla odklad. Kolem roku 2000 měl kůrovec na centrální Šumavě převážně stejnověké smrkové lesy v mýtním věku, tj. doslova prostřený stůl. Každý soudný musel vědět, co se stane, nebude-li se zasahovat proti kůrovci. Jenže někteří chtěli, aby se jeho zhoubné dílo stalo skutečností, a každá lež jim byla dobrá.

Ano, lesnický nevzdělaná „elita“ české polistopadové společnosti, opičící se po Německu, úspěšně dělala z odborné lesní veřejnosti pitomce, z lesníků ničitele našich lesů a sama tvrdě prosazovala ničení našich lesů ve velkém, ohánějící se překrouceným zákonem o ochraně přírody a krajiny a předstírající péči o veřejné blaho. Lesům nikdy nerozuměla. Jejich studium je dost náročné. Místo aby naslouchali vesměs moudrým radám našich lesníků (dodatečně jim děkuji), dělali z nich škodnou, ač skutečnou škodnou byli sami. Tento lesnický a ekologický zločin se do našich dějin zapíše černým písmem. Jeho následky budou kruté.

Předpoklad, že příroda ukáže, že příroda les v NPŠ obnoví, je stejně problematický jako teze Václava Klause a spol., že trh ukáže, co naše ekonomika a společnost potřebuje. Koneckonců, trh nakonec ukáže. Může to být ale i její bankrot. Podobně příroda něco konec konců obnoví. Nemusí to už být ale les, zelená střecha Evropy se může odebrat do věčných lovišť. Současný jásos pánů Bláhy a spol., že na místech lesů NPŠ sežraných jejich zásluhou kůrovcem, se les obnovuje (v zásadě opět smrkový, protože po stejnověké smrkové monokultuře může přirozeně přijít opět jen

stejnověká smrková monokultura), může být předčasný. Velkoplošná obnova lesa ať už přirozená, nebo umělá, může být znegována nepříznivými činiteli, zejména silícími změnami klimatu, o dlouhodobém zásadním oslabení jejich mimoprodukčních funkcí nemluvě.

Tento obří hazard byl prosazen v době silících klimatických změn, které naši společnost zásadně ohrožují a před kterými i tito fundamentalisté pokrytecky varují. Příležitost udělat si divoký experiment se prý musela vzít pořádně za pačesy. Konečně, něco takového si údajně říkala i obsluha Černobylské jaderné elektrárny při divokých experimentech, kterými 26. dubna 1986 v 214 způsobila největší jadernou havárii v historii lidstva.

Problém je i v zákonu o ochraně přírody a krajiny. Tento zákon, v rozporu se směrnicemi EU, neřeší regulaci, resp. potírání nepůvodních, zejména invazních druhů rostlin a živočichů. Politika nezasahování do přírodních dějů tak vede k ničení domácích ekosystémů invazními druhy. Nezná také přechodný režim od regulovaného hospodaření k bezzásahovému. V žádném případě nemůže jít o úřední akt nezávislý na okolnostech. Bezzásahovost nemůže znamenat toleranci invazních druhů, jak to někteří prosazují. Jinak politika bezzásahovosti ničí domácí přírodu. Nedávná novela zákona o ochraně přírody a krajiny, tzv. zákon o národních parcích, byla velkým hazardem s tímto jinak dobrým zákonem. Moc nechybělo, a byl zcela destruován v senátu dominujícími technokraty bez skrupulí. Přitom výše uvedené dva citelné problémy zákona o ochraně přírody a krajiny neřeší.

Je divné, že orgány ochrany přírody nejsou s to stanovit požadavky na striktní zákaz vysazování invazních druhů stromů a jejich systematické hubení, prozatím alespoň pro zvlášť chráněná území, dále požadavky na druhovou skladbu lesů a způsob jejich obhospodařování.

Politika nezasahování v NPŠ je příbuzná s bojem za prosazení divočiny, kteří je prosazován občas bez ohledu na jiné veřejné zájmy. Chov chráněných zubrů evropských, tzv. „praturů“ a koní z anglického Ex Mooru u Milovic má tu hrubou vadu, že zbytečně přetíná územní rezervu pro důležitou železniční spojkou Milovice – Všejanya, která by měla zkrátit železniční spojení Praha – Mladá Boleslav asi o 6 km, zásadně jej zrychlit a snížit neúnosnou silniční dopravu. Jeden ekologický požadavek zabíjí jiný ekologický požadavek.

Selhání řízení lesního hospodářství tváří v tvář narůstající kůrovcové kalamitě

Současná kůrovcová kalamita nespadla z nebe. Potenciál pro ni začal vznikat už od reformy lesního hospodářství, prosazených Marií Terezií, a časem se zvyšoval. Přesto nemusela dosáhnout současných tragických rozměrů, kdy může být zničena celá smrková polovina lesů ČR, kdyby lesní hospodářství ČR racionálně fungovalo, kdyby nebylo po roce 1989 rozvráceno divokými experimenty, spjatými jednak s tržním, jednak s ekologickým fundamentalismem některých, vedoucích do jisté míry k paralýze jeho řízení.

Je pravda, že na socialistickém ministerstvu lesního a vodního hospodářství byl ministrem zpravidla lesák a prvním náměstkem vodař. Byli přitom více méně obklopeni odborníky, kteří poměrně účinně brzdili jejich občasnou horlivost. Na dnešním ministerstvu zemědělství jsou v lepším případě ministrem a prvním náměstkem zemědělci, v horším lidé zcela mimo obor. Obklopují se nejčastěji neodborníky, často i žvanily. Náměstek pro lesní hospodářství a náměstek pro vodní hospodářství tam mívají slabou pozici. Profesní přístup se ale nevyžaduje ani pro zemědělství, ani pro lesní, ani pro vodní hospodářství. Ochranu lesů a vod řídí ministerstvo životního prostředí. Kompetence jsou rozděleny. Hlavní problém zůstává v dlouhodobém nekompetentním řízení rezortu zemědělství. Proto je stav našich lesů tak tragický. Nedávno nastoupil nový ministr zemědělství, profík v zemědělství a v potravinářství. Zda se mu podaří posílit odbornost řízení resortu, se uvidí.

Je pravda, že kůrovec je součástí našich lesů všude, kde roste smrk. Problém dělá jeho gradace ve smrkových lesích. Rozvoj současné gradace kůrovce v ČR začal na jaře 2015 v souvislosti se začátkem posledního sucha, které s určitými výkyvy trvá již čtyři roky. Oslabování smrkových lesů významně podporuje jeho gradaci. Jak se na tom podíleli malí a velcí vlastníci, jak soukromí a jak

veřejní vlastníci lesů, si netroufám odhadovat. Podle všeho státní i soukromí vlastníci lesů v ČR včetně podniku Lesy České republiky, obhospodařující asi polovinu lesů ČR, na gradaci kůrovce výrazněji nereagovali, takže přemnožení kůrovce se vymklo kontrole a dnes na většině území ČR přesahuje únosné meze. Výrazněji nereagoval také ústřední řídicí orgán lesního hospodářství - ministerstvo zemědělství ČR. Jde podle všeho o systémové selhání. Kůrovcové kalamita začala na severní Moravě a pokračuje ve většině krajů ČR, zatím s výjimkou Středočeského kraje a Prahy.

Mohli jsme se dočíst, že nejsme s to čelit ani šíření kůrovce ze skládek smrkového dřeva vytěženého u nás i dovezeného z Polska, které je u nás jen skladováno. Je opravdu tak těžké zavést v praxi povinnost poražené stromy odkornit a kůru spálit a tím (či jinak) kůrovce a jiné škůdce zlikvidovat? Je opravdu tak těžké skládky kmenů ošetřit proti napadení škůdci? Je opravdu těžké takové a podobné elementární povinnosti v praxi vymáhat?

Mohli jsme se dočíst, že generální ředitel Lesů ČR byl nedávno odvolán zbytečně, že s tím nemohl mnoho dělat, že ho svazovaly nevyhovující právní předpisy. Ano, příslušné předpisy dlouhodobě nevyhovují. Jen se ptám, co pro změnu nevyhovujících předpisů pan generální ředitel udělal. Nevím o ničem, co by stálo za zmínku. Nepadlo ani varování před hrozbou bezprecedentní kůrovcové kalamity! Ani vydat zákaz vysazovat smrk nejlépe až do výšky 1000 metrů nad mořem, kde podle některých prognóz vývoje klimatu smrk do roku 2100 nevydrží, neráčil. Bylo na místě ho odvolat z funkce a jmenovat generálního ředitele – krizového manažera, což se nedávno stalo. Nový generál lesů ČR to ale bude mít hodně těžké, protože kůrovcová kalamita se již rozjela do obrovských rozměrů a připomíná lesní požár, zapálený ve většině smrkových lesů ČR. Na severní Moravě již leckde přestává být co zachraňovat, resp. přinejmenším dospělé smrkové lesy jsou tam již kůrovcem zničeny. Mnohem horší než ztráty na dřevu jsou ale ztráty ze zásadního oslabení s hrozbou úplného zničení mimoprodukčních funkcí lesů. Jejich ztrátu naše společnost nemůže ve zdraví přežít tím spíš, že klimatické změny rychle sílí. Vývoj počasí v roce 2018 vyvolává nejen v ČR oprávněné zděšení. Začátek nové éry? Na tuto otázku odpověď nemáme.